

PROGRAM WHO ELIMINACJI ODRY/RÓŻYCZKI

Program eliminacji odry i różyczki został uchwalony przez Światowe Zgromadzenie Zdrowia 28 maja 2003 roku. Realizacja programu została powierzona Światowej Organizacji Zdrowia (WHO).

Głównym problemem programu eliminacji odry/różyczki jest przede wszystkim brak badań laboratoryjnych w przypadku rozpoznania przez lekarzy podejrzenia o zachorowanie lub zachorowania na odrę/różyczkę.

Głównym założeniem programu eliminacji odry/różyczki jest przede wszystkim badanie serologiczne (oznaczenie przeciwciał w klasie IgM) w każdym przypadku podejrzenia o zachorowanie/ zachorowania na odrę czy różyczkę. Zaleca się również wykonywanie diagnostyki wirusologicznej.

Każde podejrzenie lub zachorowanie na odrę/różyczkę musi być zgłoszone przez lekarza diagnozującego chorego, który postawił rozpoznanie do Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego właściwego dla miejsca rozpoznania zakażenia lub choroby zakaźnej na druku ZLK-1.

Od 2017 r. każdy przypadek podejrzenia lub zachorowania na odrę/różyczkę jest poddawany szczegółowej analizie epidemiologicznej przez organy Państwowej Inspekcji Sanitarnej. Przy rejestracji zgłoszonych zachorowań jako przypadki możliwe, prawdopodobne lub potwierdzone uwzględnia się spełnienie kryteriów klinicznych, laboratoryjnych jak również epidemiologicznych zgodnie z obowiązującą definicją przypadku (http://wwwold.pzh.gov.pl/oldpage/epimeld/inne/Def_PL2_3.pdf). Dlatego bardzo ważne jest ustalenie objawów klinicznych (kontakt pracownika Państwowej Inspekcji Sanitarnej z lekarzem) oraz zlecenie badań diagnostycznych.

Zgodnie z definicją przypadku potwierdzonego, o potwierdzeniu odry/różyczki decyduje:

- wykazanie obecności swoistych przeciwciał (IgM) przeciw wirusowi odry/różyczki,
- izolacja wirusa odry/różyczki z materiału klinicznego.

W Polsce **Narodowe Laboratorium ds. Diagnostyki Odry i Różyczki** znajduje się w Zakładzie Wirusologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego-Państwowego Zakładu Higieny (NIZP-PZH). Laboratorium to uzyskało akredytację WHO jak i Polskiego Centrum Akredytacji (PCA) w zakresie diagnostyki i zakażeń wirusami odry i różyczki.

Badania wykonywane przez Zakład Wirusologii NIZP-PZH są **bezpłatne**. Otrzymany materiał diagnostyczny badany jest zarówno w kierunku odry, jak i różyczki.

Szczegółowe informacje nt. pobierania próbek, transportu materiału do bezpłatnych badań w kierunku zakażeń wirusami odry i różyczki oraz schemat pakowania próbek do transportu można znaleźć na stronie internetowej NIZP-PZH: <http://www.pzh.gov.pl/program-who-eliminacji-odry-rozyczki/>

Informacje można również uzyskać:

Tel. 22 5421 230

tel/fax 225421 385

e-mail: wiruspzh@pzh.gov.pl

Osoby służące informacjami:

dr hab. Bogumiła Litwińska prof. NIZP-PZH blitwinska@pah.gov.pl

dr hab. Włodzimierz Gut prof. NIZP-PZH wgut@pzh.gov.pl

mgr Edyta Abramczuk eabramczuk@pzh.gov.pl

Zalecenia dotyczące pobierania i przesyłania próbek klinicznych w kierunku diagnostyki odry/różyczki w ramach programu WHO

I. Instrukcja poboru próbek w kierunku diagnostyki serologicznej – przeciwciała w klasie IgM.

Materiał do badań: surowica bez hemolizy lub krew pełna (skrzep + surowica).

Kryteria czasowe poboru materiału do badań:

Obecność swoistych przeciwciał w klasie IgM w surowicy pacjenta wskazuje na aktualne lub ostatnio przebyte zakażenie wirusem odry lub różyczki. Badania serologiczne wykonuje się metodą ELISA.

Próbki surowic powinno pobierać się po upływie 7 dni od pojawienia się wysypki.

Odra – materiał można pobrać do 45 dni od zachorowania (przeciwciała klasy IgM swoiste dla wirusa odry pojawiają się w ciągu 2-3 dni od czasu wystąpienia wysypki i zanikają po około 4-5 tygodniach),

Różyczka – materiał można pobrać do 2 miesięcy od wysypki (swoiste dla wirusa różyczki przeciwciała klasy IgM pojawiają się w momencie wysypki i utrzymują się od 2 do 3 miesięcy),

Koszty badań:

Diagnostyka serologiczna w klasie IgM w ramach Programu eliminacji odry/różyczki prowadzona przez Zakład Wirusologii NIZP-PZH jest bezpłatna.

Zasady wysyłki, transportu materiału do badań:

Surowicę bez hemolizy, w ilości powyżej 1 ml, należy przesłać w jałowej, szczelnie zamykanej probówce. Do 48 godzin próbki można przechowywać i transportować w temperaturze pokojowej, najlepiej jednak w temperaturze (4-8⁰C). Jeżeli próbka będzie przechowywana powyżej 48 godzin należy ją zamrozić i transportować w warunkach uniemożliwiających rozmrożenie.

Jeżeli jest przesyłana krew pełna (skrzep + surowica), wówczas próbkę należy dostarczyć do laboratorium bezzwłocznie w ciągu 2 godzin od momentu pobrania.

Surowicę można wysłać pocztą, przesyłką poleconą priorytetową w ochronnym opakowaniu (np. w bąbelkowej kopercie).

Transport zapewnia laboratorium pobierające próbkę, lub Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna (po uprzednim kontakcie telefonicznym i uzgodnieniu z właściwą PSSE) albo Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Poznaniu. Koszty transportu ponosi nadawca.

Adres wysłania materiału:

Zakład Wirusologii NIZP-PZH

ul. Chocimska 24

00-791 Warszawa

II. Instrukcja poboru próbek w kierunku diagnostyki wirusologicznej

Izolacja wirusa jest istotna dla określenia genotypu odpowiedzialnego za zakażenie oraz ustalenie czy zakażenie miało charakter zawleczenia, czy jest przypadkiem rodzimym.

Kryteria czasowe poboru materiału do badań:

Materiał należy pobrać **we wczesnym okresie choroby**, najlepiej w ciągu kilku dni od wystąpienia wysypki (w czasie pierwszego kontaktu chorego z lekarzem). W późniejszym okresie prawdopodobieństwo izolacji wirusa gwałtownie spada.

Odra – pobrać w ciągu 1-4 dni od pojawienia się wysypki,

Różyczka - pobrać do 5-6 dni od wystąpienia objawów.

Materiał do badań:

1. Wymaz z gardła

- sterylną wymazówką silnie potrzeć ujście nosogardzieli i gardła,
- wymazówkę należy umieścić w jałowej probówce z zakrętką, zawierającą 0.5 ml do 1.0 ml jałowego podłoża do transportu: roztwór soli fizjologicznej lub buforowany roztwór soli fizjologicznej (PBS) lub płyn Hanks'a. Stosowanie innych podłoży transportowych, np. bakteriologicznych, uniemożliwia izolację wirusa z wymazu gardła,
- probówkę należy opisać i przechowywać w temperaturze 4-8⁰C,
- próbki przesyłać do Zakładu Wirusologii NIZP-PZH bezzwłocznie po pobraniu, umieszczone na lodzie w celu zapewnienia temperatury 4-8⁰C, nie zamrażać.

2. Mocz

- do jałowego pojemnika należy pobrać ranny mocz, około 10-50 ml,
- przechowywać w temperaturze 4-8⁰C,
- próbkę moczu umieścić na lodzie, aby zapewnić temp. 4-8⁰C (nie zamrażać), w ciągu 24 h od pobrania należy dostarczyć do Zakładu Wirusologii NIZP-PZH.

3. Krew pełna pobrana na heparynę

- należy pobrać 5 –10 ml krwi do próbki zawierającej EDTA i kilkakrotnie odwracać probówkę, by uniknąć utworzenia skrzepu,
- krew należy natychmiast wysłać do Zakładu Wirusologii NIZP-PZH, w temp 4-8⁰C, nie zamrażać.

UWAGA - Izolacja wirusa odry z limfocytów krwi jest możliwa w ciągu 72h od wystąpienia wysypki.

Koszty badań:

Diagnostyka wirusologiczna w ramach Programu eliminacji odry i różyczki prowadzona przez Zakład Wirusologii NIZP-PZH jest bezpłatna.

Zasady wysyłki, transportu materiału do badań:

Transport materiału do badań wirusologicznych może odbywać się **nieodpłatnie**, za pośrednictwem firmy kurierskiej Global Express w ramach zawartej przez NIZP-PZH umowy. Należy skontaktować się w tej sprawie z przedstawicielem firmy - Panem Michałem Grzybowskiem tel. 605 444 222 oraz z NIZP-PZH celem poinformowania o terminie dostarczenia próbki.

Materiał do badań wirusologicznych (wymaz z gardła, mocz, krew na EDTA) może być wysłany również przez laboratorium pobierające próbę, właściwą Powiatową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną (po uprzednim kontakcie telefonicznym) lub Laboratorium Mikrobiologii i Parazytologii Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej w Poznaniu, koszty transportu ponosi nadawca.

Adres wysłania materiału:
Zakład Wirusologii NIZP-PZH
ul. Chocimska 24
00-791 Warszawa